

Penderaan Kanak-Kanak oleh Ibu Bapa atau Penjaga dan Implikasinya Mengikut Undang-Undang Sivil dan Undang-Undang Keluarga Islam di Malaysia

Child Abuse by Parents or Guardian and its Implications According to Civil Law and Islamic Family Law in Malaysia

Zanariah Noor

*Fakulti Sains Kemanusiaan,
Universiti Pendidikan Sultan Idris,
e-mail: zanariah@fsk.upsi.edu.my*

Abstrak

Artikel ini bertujuan mengenalpasti bidangkuasa undang-undang terhadap perkara-perkara yang berkaitan dengan kanak-kanak yang didera oleh ibu bapa penjaga sendiri di bawah undang-undang sivil dan undang Islam serta pendekatan yang digunakan oleh Mahkamah Sivil dan Mahkamah Syariah dalam mengendalikan kes-kes yang berkaitan dengan penderaan kanak-kanak. Penulisan ini menggunakan teknik analisis konten dengan memaparkan bagaimana peruntukan undang-undang mengenai penderaan kanak-kanak yang terkandung dalam Akta Kanak-kanak 2001 dan Kanun Keseksaan serta kesan penderaan terhadap hak hadānah dan akses dalam Enakmen Undang-undang Keluarga Islam dilaksanakan di Malaysia. Tindakan mendera kanak-kanak merangkumi penderaan fizikal, seksual, emosi dan pengabaian. Pendera boleh dikenakan hukuman di atas kesalahan jenayah di bawah undang-undang sivil. Di bawah undang-undang keluarga Islam, penderaan yang dilakukan oleh ibu bapa atau penjaga boleh dijadikan alasan untuk menggugurkan hak hadanah dan hak akses kanak-kanak. Hak hadanah akan dipindahkan kepada pihak yang diutamakan seterusnya terhadap hak hadanah.

Kata kunci *penderaan kanak-kanak, ibu bapa/penjaga, undang-undang sivil, undang-undang keluarga Islam*

Abstract

This article aims to identify jurisdiction governing matters related to the children who are abused by their parents / guardian under civil law (non-shariah law) and Islamic law and the approaches taken by both courts, Civil Courts and Shariah Courts in handling cases related to child abuse. This writing applies content analysis technique. This technique provides insight on how the provisions of child abuse provided in Child Act 2001 and Penal Code and the effects of abuse towards rights of custody and access in Islamic Family Law Enactments are implemented in Malaysia. The child abuse acts are categorised to physical abuse, sexual abuse, emotional abuse and neglecting the child. The perpetrator could be prosecuted under Penal Code for his/her criminal acts. Under Islamic family law, abuse committed by parents or guardian could be used as a factor to end the right of hadānah (custody) and access of the child. The right of hadanah would be passed on to the next in line who is entitle to the right of hadanah.

Keywords *child abuse, parents/ guardian, civil law, Islamic family law*

Pengenalan

Penderaan kanak-kanak yang dilakukan oleh kaum keluarga terdekat seperti ibu bapa kandung, ibu bapa tiri, ibu bapa angkat, datuk nenek, adik beradik, ibu bapa saudara dan lain-lain merangkumi penderaan berbentuk fizikal, seksual, emosi dan pengabaian. Walau bagaimanapun, perbuatan atau tinggalkan perbuatan yang dianggapkan sebagai tidak wajar atau salah di satu-satu negara banyak dipengaruhi oleh konteks dan norma-norma masyarakat setempat. Masyarakat Barat contohnya

mempunyai norma-norma sosial yang berbeza dengan masyarakat di sebelah Timur, termasuklah di Malaysia. Tindakan penderaan kanak-kanak dianggapkan sebagai satu kesalahan jenayah dan pendakwaan dikemukakan ke Mahkamah Sivil. Pada masa yang sama kesalahan yang dilakukan oleh ibu bapa atau penjaga tersebut boleh dijadikan alasan menggugurkan hak hadanah yang dipegang olehnya. Penjenayah dianggapkan sebagai orang yang tidak layak untuk diberikan amanah menjaga dan mendidik anak, iaitu sesuatu yang bertentangan dengan konsep hadanah anak yang sepatutnya dipegang oleh orang yang dianggap boleh mendatangkan kebaikan dan kebajikan dalam kehidupan kanak-kanak. Bagi undang-undang sivil, statut yang memperuntukkan kesalahan-kesalahan dan hukuman mengenai penderaan dan pengabaian kanak-kanak ialah Kanun Keseksaan dan Akta Kanak-kanak 2001. Akta Kanak-kanak 2001 yang berkuatkuasa pada Mac 2001 diperkenalkan dan menggantikan Akta Perlindungan Kanak-kanak 1991. Akta/Enakmen Undang-undang Keluarga Islam negeri-negeri pula digunakan bagi membincangkan kesalahan-kesalahan yang berkaitan dengan penderaan dan penganiayaan kanak-kanak yang kuatkuasanya agak terhad berbanding statut undang-undang sivil yang digunakan di Malaysia.

Definisi Kanak-Kanak dalam Undang-Undang Sivil dan Undang-Undang Keluarga Islam

Akta Kanak-kanak 2001 mendefinisikan kanak-kanak sebagai seseorang yang berumur di bawah lapan belas tahun (Akta Kanak-kanak 2001, Seksyen 2). Tahap umur ini turut termaktub dalam undang-undang sivil di Malaysia yang lain seperti Akta Umur Dewasa 1971, Akta Membaharui Undang-undang (Perkahwinan dan Perceraian) 1976 dan Akta Keganasan Rumahtangga 1994. Akta Perempuan Bersuami dan Anak-anak (Nafkah) 1950 (disemak 1981), tidak mentakrifkan istilah kanak-kanak. Namun begitu, dalam kes *Kulasingam lwn Rasammah* [1981] 2 MLJ 36 diputuskan bahawa maksud kanak-kanak bagi tujuan nafkah adalah sepertimana yang diperuntukkan dalam Akta Umur Dewasa 1971, iaitu seseorang yang berusia di bawah lapan belas tahun.

Definisi kanak-kanak dalam seksyen 2 Akta Kanak-kanak 2001 ini selaras dengan peruntukan dalam Artikel 1 Konvensyen Hak Kanak-kanak 1991 yang mendefinisikan kanak-kanak sebagai mereka yang berumur di bawah 18 tahun (Jal Zabdi Mohd Yusoff, 2010: 7).

Mengikut undang-undang Islam, istilah kanak-kanak digunakan merujuk kepada seseorang yang belum baligh (al-Suyyuti, t.th: 240). Penentuan baligh dalam hukum Islam dapat dilakukan sama ada secara pemerhatian terhadap proses tabi'e, iaitu tanda-tanda fizikal atau penentuan secara kiraan umur. Bagi penentuan secara tabi'e, tanda-tanda fizikal seseorang kanak-kanak menjadi ukuran. Kanak-kanak perempuan dianggapkan sebagai baligh ketika pertama kali mengalami haid, dan bagi kanak-kanak lelaki apabila keluar air mani (al-Shirazi, t.th., jil. 1: 330; al-Shafi'i, t.th, jil. 2: 223; Ibn Qudamah, 1969, jil. 4: 345). Kiraan secara bilangan umur bagi menentukan umur baligh digunakan apabila tiada tanda-tanda fizikal. Mazhab Hanafi, Shafi'i dan Hanbali berpendapat seseorang kanak-kanak dianggapkan sebagai baligh apabila berusia lima belas tahun. (al-Sarakhsi, 1989, Jil. 6: 46; al-Shirazi, t.th, Jil. 1: 330; al-Zarkashi, 1993: 95). Pendapat yang mengatakan lima belas tahun sebagai umur baligh dalam mazhab Hanafi adalah berdasarkan pendapat Abu Yusuf dan Muhammad. Abu Hanifah diriwayatkan meletakkan umur tujuh belas tahun bagi lelaki dan perempuan sebagai umur baligh, dan dalam satu riwayat lain pula dikatakan pada umur lapan belas bagi lelaki dan tujuh belas tahun bagi perempuan (Ibn Qudamah, 1969, Jil. 4: 346). Mazhab Maliki pula menghadkan umur tujuh belas tahun sebagai umur baligh (al-Dusuqi, t.th., Jil. 3: 293).

Undang-undang Keluarga Islam di Malaysia tidak menggunakan penentuan baligh secara tabi'i bagi mengiktiraf bahawa seseorang itu telah baligh atau dewasa. Dalam perbincangan ini, Enakmen Keluarga Islam (Perak) 2004 (EKIP 2004) akan digunakan sebagai mewakili enakmen-enakmen keluarga Islam dari negeri-negeri lain yang mempunyai peruntukan yang seumpama dalam perkara ini. Bagi maksud jagaan terhadap diri dan harta, seseorang itu disifatkan sebagai kanak-kanak jika dia belum mencapai umur lapan belas tahun (EKIP, seksyen 89 (4)). Bagi maksud perkahwinan, seseorang itu hanya dibenarkan berkahwin apabila dia mencapai umur enam belas tahun bagi perempuan dan lapan belas tahun bagi lelaki dan sekiranya melibatkan pasangan yang berumur kurang dari umur berkenaan keizinan dari hakim syar'ie diperlukan (EKIP, seksyen 8).

Kesalahan Penderaan Kanak-Kanak oleh Ibu Bapa dan Penjaga dalam Undang-Undang Sivil

Penderaan kanak-kanak oleh ibu bapa dan penjaga yang akan dibincangkan dalam artikel ini membabitkan penderaan fizikal, seksual, emosi dan juga pengabaian. Prinsip kebajikan kanak-kanak adalah perkara utama yang dipertimbangkan, dan kebajikan kanak-kanak berkait rapat dengan sokongan dari ahli keluarga kepada kanak-kanak itu sendiri. Oleh itu perbuatan atau peninggalan perbuatan dari kalangan ahli keluarga yang sepatutnya menjaga kebajikan kanak-kanak dianggap sebagai satu bentuk kesalahan yang bertentangan dengan prinsip menjaga kebajikan kanak-kanak. Oleh itu, hak kanak-kanak untuk hidup dengan selamat mengatasi keperluannya untuk tinggal dan hidup bersama ibu bapa (yang menderanya) (Hoyano & Keenan, 2007: 31).

1. Penderaan fizikal

Pendapat tradisi menganggap kanak-kanak adalah milik ibu bapa dan isu penderaan atau penganiayaan kanak-kanak jarang diperkatakan masyarakat. Dalam menjalankan tugas mereka sebagai ibu bapa yang bertanggungjawab memelihara, menjaga dan mendidik anak-anak, mereka berhak dalam keadaan-keadaan tertentu mengenakan hukuman fizikal ke atas anak-anak seperti memukul dengan tangan atau merotan. Pada asasnya, tujuan hukuman dilakukan ke atas anak-anak bukan sahaja dengan tujuan menghukum mereka kerana membuat sesuatu kesalahan tetapi juga dengan tujuan mengajar, mendisiplin atau membetulkan tabiat dan tingkah laku anak-anak yang tidak baik bagi mengelakkan mereka dari melakukan kesilapan yang sama pada masa akan datang (Khadijah Alavi, 1994: 143). Seseorang kanak-kanak dianggap didera secara fizikal oleh ibu bapa, penjaga atau sesiapa sahaja yang bertanggungjawab melindungi kanak-kanak tersebut apabila mereka melakukan keganasan terhadap fizikal kanak-kanak sehingga menyebabkan kecederaan seperti pendarahan otak, lebam teruk, kecacatan akibat penderaan fizikal, retak dan patah tulang, bekas gigitan, lecur dan terbakar dicucuh puntung rokok (Khadijah Alavi & Ann Wan Seng, 2003: 16)

Mengikut Akta kanak-kanak 2001, seseorang kanak-kanak itu dianggap dcederakan dari segi fizikal jika ada kecederaan yang substansial dan boleh dilihat pada mana-mana bahagian tubuh kanak-kanak itu akibat kekerasan yang dilakukan dengan sengaja yang dapat dilihat antara lain dalam bentuk laserasi, kontusi, lelasan, parut, patah atau kecederaan tulang, dislokasi, seliuh, pendarahan, pecah viskus, luka terbakar, melecur, hilang atau berubah kesedaran atau fungsi fisiologi atau gugur rambut atau gigi (Akta Kanak-kanak 2001, seksyen 17 (2) (a)).

Mekanisme undang-undang yang terpakai di Malaysia bagi menangani kes-kes penderaan fizikal yang dilakukan oleh ibu bapa penjaga atau mana-mana orang ke atas kanak-kanak adalah Kanun Keseksaan dan Akta Kanak-kanak 2001. Sebelum Akta Kanak-kanak 2001 dikuatkuasa pada Mac 2001, Akta Perlindungan Kanak-kanak 1991 digunakan bagi tujuan tersebut. Perlindungan untuk kanak-kanak yang diperuntukkan di bawah Kanun Keseksaan adalah satu bentuk perlindungan umum, bukan sahaja untuk kanak-kanak tetapi juga terpakai ke atas orang dewasa, sama ada pendera adalah dari kalangan ibu bapa atau orang lain.

Kesalahan kerana menyebabkan kesakitan atau kecederaan yang dilakukan oleh ibu bapa (atau orang lain) ke atas kanak-kanak (atau orang dewasa) diperuntukkan di bawah Kanun Keseksaan. Tafsiran kecederaan yang dimaksudkan ialah apabila seseorang itu mengalami kesakitan, penyakit atau kelemahan tubuh badan yang disebabkan oleh seseorang lain (Kanun Keseksaan, seksyen 319).

Seseorang yang menyebabkan kecederaan yang mengakibatkan hilang tenaga kelakian; hilang penglihatan yang berkekalan pada salah satu mata; hilang pendengaran yang berkekalan pada salah satu telinga; hilang mana-mana jua anggota atau sendi; rosak atau kecacatan yang berkekalan kepada kekuatan mana-mana jua anggota atau sendi; kecacatan yang berkekalan kepada kepala atau muka, keretakan atau terkehel pada satu-satu tulang; dan mana-mana jua kesakitannya membahayakan nyawa atau yang menyebabkan pesakit tersebut di dalam jangka dua puluh hari berada dalam kesakitan tubuh yang teruk, atau tidak mampu untuk meneruskan kerjanya yang biasa adalah dianggap sebagai menyebabkan kecederaan yang parah (Kanun Keseksaan, seksyen 320). Ibu bapa atau mana-mana orang yang disabitkan atas kesalahan menyebabkan kecederaan dengan sengaja akan dihukum penjara untuk tempoh sehingga satu tahun atau denda sehingga dua ribu ringgit, atau kedua-duanya (Kanun Keseksaan, seksyen 323).

Sekiranya penderaan yang dilakukan ke atas kanak-kanak mengakibatkan kecederaan disebabkan penggunaan sebarang peralatan yang digunakan untuk menembak, menikam, atau memotong, atau apa jua alat yang boleh digunakan sebagai senjata untuk menyerang yang boleh menyebabkan kematian, atau sekiranya kecederaan tersebut disebabkan penggunaan api, sebarang benda panas atau dengan menggunakan sebarang racun atau bahan meleur, atau dengan menggunakan sebarang bahan yang berbahaya kepada tubuh manusia untuk dihidu, ditelan, atau diterima ke dalam darah, atau dengan menggunakan sebarang binatang yang mana ia dilakukan dengan sengaja pelaku tersebut boleh dikenakan hukuman penjara sehingga tiga tahun, atau dengan denda, atau dengan sebat, atau dengan mana-mana dua daripada seksaan-seksaan itu (Kanun Keseksaan, seksyen 324). Bagi kes yang menyebabkan kecederaan parah mengikut tafsiran seksyen 320 Kanun Keseksaan yang dilakukan ke atas kanak-kanak, sekiranya sabit kesalahan, pendera tersebut boleh dipenjarakan sehingga tempoh tujuh tahun dan boleh juga dikenakan denda (Kanun Keseksaan, seksyen 325). Sekiranya kecederaan parah itu disebabkan oleh penggunaan senjata merbahaya seperti alat untuk menembak, menikam atau memotong, atau apa jua alat yang boleh digunakan sebagai senjata atau benda-benda lain yang merbahaya seperti penggunaan api atau sebarang benda panas, racun, bahan meleur, bahan letupan atau sebarang bahan yang boleh membahayakan tubuh badan manusia, jika sabit kesalahan, tertuduh atau lebih khususnya ibu bapa penjaga yang melakukan kesalahan mendera kanak-kanak dengan menggunakan cara tersebut akan dihukum penjara untuk tempoh sehingga dua puluh tahun dan boleh juga dikenakan denda atau sebat (Kanun Keseksaan, seksyen 326). Dalam kes *Mohammad Rieful Rizalmey Mohd Azmi lwn Public Prosecutor* [2010] MLJU 1919, perayu disabitkan dengan hukuman 2 tahun penjara dan 2 kali sebatan kerana mendera anak perempuan tirinya yang berusia 14 tahun dengan mencurahkan air panas di bahagian leher dan belakang sehingga menyebabkan kelecuman.

Sekiranya kecederaan yang diakibatkan oleh pendera ke atas kanak-kanak menyebabkan kematian, pendera boleh disabitkan sama ada atas kesalahan mematikan orang dengan salah (Kanun Keseksaan, seksyen 299, 304) atau membunuh (Kanun Keseksaan, seksyen 302). Hukuman bagi kesalahan mematikan orang dengan salah adalah lebih ringan, di mana tertuduh boleh dikenakan hukuman penjara atau denda atau kedua-duanya sekali berbanding bagi kesalahan membunuh yang mana hukumannya adalah diseksa dengan hukuman bunuh. Dalam kes *Junaidi Bambang lwn Pendakwaraya* [2010] MLJU 1352, seorang bapa dijatuhkan hukuman gantung sampai mati apabila disabitkan dengan kesalahan membunuh tiga anaknya dengan cara mencekik sehingga membawa maut.

Perlindungan undang-undang terhadap diri dan nyawa kanak-kanak di bawah Kanun Keseksaan ini bukan sahaja terhad kepada kanak-kanak yang sempurna dilahirkan dan hidup, malahan perlindungan ini juga mencakupi anak yang belum sempurna dilahirkan (Kanun Keseksaan, seksyen 299); menyebabkan wanita keguguran (Kanun Keseksaan, seksyen 312, 313); perbuatan dilakukan dengan niat hendak mengelakkan anak daripada dilahirkan hidup atau hendak menyebabkan anak mati selepas dilahirkan (Kanun Keseksaan, seksyen 315); dan menyebabkan kematian anak yang belum dilahirkan yang telah bersifat adalah kesalahan mematikan orang dengan salah (Kanun Keseksaan, seksyen 316).

Selain Kanun Keseksaan, dakwaan melakukan penderaan fizikal ke atas kanak-kanak juga boleh dibuat di bawah Akta Kanak-kanak 2001. Seksyen 31 (1), Akta Kanak-kanak 2001 antara lain memperuntukkan, mana-mana orang yang menganiayai, mengabaikan, membuang atau mendedahkan kanak-kanak dengan cara yang mungkin akan menyebabkannya mengalami kecederaan fizikal atau emosi atau yang menyebabkan atau membenarkannya dianiayai, diabaikan, dibuang atau didedahkan, jika sabit kesalahan boleh didenda tidak melebihi dua puluh ribu ringgit atau dipenjarakan selama tempoh tidak melebihi sepuluh tahun atau kedua-duanya.

Di bawah seksyen 31 (2), Akta Kanak-kanak 2001 dinyatakan bahawa mahkamah juga boleh menambahkan hukuman dengan memerintahkan orang tersebut menyempurnakan suatu bon dengan penjamin untuk berkelakuan baik selama apa-apa tempoh yang difikirkan patut oleh mahkamah. Jika orang tersebut gagal mematuhi syarat bon itu, dia boleh didenda selanjutnya dengan denda yang jumlah yang tidak melebihi sepuluh ribu ringgit atau dipenjarakan selanjutnya selama tempoh tidak melebihi lima tahun atau kedua-duanya.

Peruntukan tersebut di atas menyamai seksyen 26, Akta Perlindungan Kanak-kanak 1991 namun dalam sub seksyen (2) tidak mensyaratkan wajib mengemukakan penjamin. Penyempurnaan bon boleh dibuat sama ada dengan atau tanpa penjamin dan juga dinyatakan bahawa mahkamah boleh

memasukkan dalam bon itu suatu syarat yang menghendaki orang itu menjalankan apa-apa kaunseling dan psikoterapi.

Walau bagaimanapun, Akta Kanak-kanak 2001 tidak menyatakan syarat kaunseling atau psikoterapi secara khusus sebagaimana yang diperuntukkan di bawah Akta Perlindungan Kanak-kanak 1991, tetapi mengikut Akta Kanak-kanak 2001, seksyen 31 (2) (b) mahkamah boleh mengarahkan sedemikian jika difikirkan patut oleh mahkamah. Oleh itu, sekiranya pesalah tersebut difikirkan perlu dan patut oleh mahkamah untuk mengikut kaunseling atau psikoterapi, maka mahkamah boleh mensyaratkan sedemikian.

2. Penderaan seksual

Penderaan seksual merujuk kepada segala bentuk aktiviti seksual yang mempunyai tujuan memenuhi nafsu seks orang dewasa melalui pornografi, gambar, perakam suara, filem, perakam video atau mengeksploitasi bahagian sulit kanak-kanak. Penderaan seksual melibatkan kanak-kanak dicabul kehormatannya, dirogol dan dipaksa melacur (Khadijah Alavi & Mohamed Fadzil Che Din, 2007: 10; (Khadijah Alavi & Ann Wan Seng, 2003: 17)

Menurut Akta Kanak-kanak 2001, seseorang kanak-kanak itu dianggap dicerderakan secara seksual jika dia telah mengambil bahagian, sama ada sebagai peserta atau pemerhati dalam apa-apa aktiviti yang berunsur seks bagi maksud; (i) apa-apa bahan, fotograf, rakaman, filem, pita video atau persembahan yang berunsur pornografi, lucah atau sumbang; atau (ii) eksploitasi seks oleh mana-mana orang bagi memuaskan nafsu seks orang itu atau orang lain (Akta Kanak-kanak 2001, seksyen 17 (2) (c)).

Eksplorasi kekuasaan dan kedudukan sebagai ibu atau bapa atau penjaga dengan menjadikan anak-anak sebagai mangsa hawa nafsu boleh berlaku sama ada secara paksa atau tidak. Dalam keadaan dipaksa, mangsa diancam dengan senjata berbahaya seperti pistol atau pisau dan diugut akan dibunuh dan sebagainya supaya mangsa menurut dan patuh kepada segala kehendak pendera. Dalam keadaan ini, kanak-kanak tersebut akan mengikut kehendak pendera bagi memastikan keselamatan diri (Ann Wan Seng dan Khadijah Alavi, 1997:60). Penganiayaan seks yang berlaku secara tidak dipaksa pula boleh berlaku bukan melalui ancaman atau ugutan, sebaliknya pendera tersebut akan menggunakan cara diplomasi dan berlembut seperti mempengaruhi, menipu, menggunakan sogokan dan memberi pelbagai janji-janji manis (Ann Wan Seng dan Khadijah Alavi, 1997: 61).

Setiap perlakuan ibu bapa yang mendorong ke arah perhubungan seks, sama ada secara paksaan atau dengan kerelaan anak-anak tersebut dikategorikan sebagai penderaan seks, kerana ia membabitkan eksploitasi kedudukan dan kuasa ibu bapa ke atas kanak-kanak yang belum sempurna tahap kematangan berfikir bagi menimbang baik atau buruk perlakuan tersebut. Penderaan seksual ke atas kanak-kanak boleh dikategorikan kepada dua bahagian, iaitu penderaan seksual yang dilakukan ke atas fizikal kanak-kanak secara langsung. Keduanya, penderaan seksual yang berlaku secara tidak langsung. Perlakuan seks secara fizikal ialah antara lain seperti meraba, meramas bahagian sulit, memaksa kanak-kanak meraba kemaluan pelaku, atau ke peringkat yang lebih teruk lagi seperti memasukkan zakar ke dalam faraj, dubur atau mulut kanak-kanak atau lebih tepat lagi merogol, meliwat atau melakukan seks oral ke atas kanak-kanak. Penderaan dikatakan berlaku secara tidak langsung, iaitu melalui eksploitasi pornografi, mengucapkan kata-kata lucah atau mempamerkan kemaluan kepada kanak-kanak. Walaupun sesetengah perlakuan pendera sebagaimana yang dinyatakan di atas tidak sampai ke tahap merogol atau meliwat, perbuatan-perbuatan lain yang berunsurkan seks walaupun kelihatannya tidak seberat rogol atau liwat seperti meraba kemaluan, mengucapkan kata-kata lucah, tetapi perbuatan-perbuatan tersebut juga dikategorikan sebagai satu penderaan seks terhadap kanak-kanak (Fail Jabatan Kebajikan Masyarakat Hulu Langat PKMD. Sel / 03 / 500 / 02 / 13 (021 / 99)).

Penderaan seksual juga dianggap berlaku apabila ibu atau bapa bersubahat dengan jenayah berkenaan. Contohnya terdapat kes di mana seorang wanita membantu teman lelakinya merogol anak perempuannya semenjak gadis itu berusia sembilan tahun. Wanita berkenaan tidak hanya menunggu di luar bilik tidur semasa anaknya dirogol, malah mengawasi sekeliling semasa teman lelakinya merogol gadis itu di dalam van di sebuah taman. Sikap berkenaan disifatkan oleh hakim sebagai "sangat bertentangan dengan sikap seorang ibu" (Jal Zabdi Mohd Yusoff, 2010: 3-4).

Bagi kes rogol yang dilakukan oleh bapa (atau penjaga lain) terhadap anak perempuan, pendakwaan boleh dilakukan di bawah Kanun Keseksaan dan Akta Kanak-kanak 2001. Walau bagaimanapun, setakat ini pendakwaan bagi kes rogol dilakukan di bawah Kanun Keseksaan yang memperuntukkan hukuman yang lebih berat berbanding peruntukan yang terkandung di bawah Akta Kanak-kanak 2001.

Akta Kanak-kanak 2001, tidak menspesifikkan kesalahan rogol di dalam peruntukan yang khusus. Kedudukannya terangkum bersama-sama dengan kesalahan-kesalahan berunsurkan seks yang lain sebagaimana yang dinyatakan dalam seksyen 17 (2) (c) sebelumnya.

Akta Kanak-kanak 2001, seksyen 31 (1) meletakkan hukuman denda tidak melebihi dua puluh ribu ringgit atau dipenjarakan selama tempoh tidak melebihi sepuluh tahun atau kedua-duanya ke atas tertuduh yang merupakan orang yang mempunyai pemeliharaan seseorang kanak-kanak yang disabitkan atas kesalahan menganiayai kanak-kanak tersebut dari segi seks atau menyebabkan atau membenarkannya dianiyai sedemikian. Hukuman di dalam Akta 2001 bertambah sekali ganda dari apa yang diperuntukkan di bawah Akta Perlindungan Kanak-kanak 1991, seksyen 26 (1) yang meletakkan hukuman denda tidak melebihi sepuluh ribu ringgit atau penjara selama tempoh tidak melebihi lima tahun atau kedua-duanya. Walau bagaimanapun hukuman di bawah Akta Kanak-kanak 2001 ini masih lebih ringan berbanding dengan apa yang diperuntukkan di bawah Kanun Keseksaan bagi kesalahan rogol dan pencabulan kehormatan.

Kanun Keseksaan meletakkan kesalahan rogol dalam peruntukan khusus yang pemakaiannya tidak terhad kepada kesalahan rogol yang dilakukan ke atas kanak-kanak sahaja tetapi juga ke atas orang dewasa yang bukan sahaja dilakukan oleh orang yang menjaga kanak-kanak, juga ke atas mana-mana orang yang melakukan kesalahan rogol. Kanun ini terpakai secara menyeluruh di Malaysia ke atas semua orang, sama ada Islam atau bukan Islam.

Pengertian rogol dalam Kanun Keseksaan dinyatakan dalam seksyen 375 yang meletakkan enam keadaan yang membolehkan seseorang lelaki itu disabitkan atas kesalahan merogol sekiranya dia bersetubuh dengan seseorang perempuan iaitu jika :

- a. bertentangan dengan kemahuan perempuan itu;
- b. tanpa kerelaan perempuan itu;
- c. dengan kerelaan perempuan tersebut, tetapi kerelaan tersebut diperolehi dengan meletakkan perempuan tersebut di dalam kebimbangan akan dibunuh atau kecederaan kepada dirinya atau sesiapa sahaja orang lain atau diperolehi melalui suatu kesilapan konsep fakta dan tertuduh mengetahui atau mempunyai sebab untuk mempercayai bahawa kerelaan tersebut diberi akibat daripada kesilapan konsep tersebut;
- d. dengan kerelaan perempuan tersebut, di mana tertuduh mengetahui bahawa dia bukanlah suami perempuan itu, dan kerelaan perempuan tersebut telah diberikan kerana dia mempercayai bahawa tertuduh lelaki lain, yang kepadanya dia telah atau mempercayai dirinya telah berkahwin secara sah ataupun kepadanya dia akan memberi kerelaannya;
- e. dengan kerelaan perempuan tersebut, yang pada masa kerelaan tersebut diberikan, perempuan itu tidak berkemampuan memahami keadaan dan akibatnya berhubung dengan perkara yang diberi kerelaan; dan
- f. dengan ataupun tanpa kerelaan, di mana perempuan itu di bawah umur enam belas tahun.

Peruntukan dalam para (f) merujuk kepada "*statutory rape*". Maksudnya, seseorang lelaki yang mengadakan hubungan jenis dengan perempuan di bawah umur enam belas tahun, lelaki tersebut boleh dihukum dengan kesalahan rogol. Berbeza dari kelima-lima situasi sebelumnya yang menekankan aspek kerelaan, para (f) tidak mengambil kira konsep kerelaan. Lelaki tersebut tetap akan dihukum dengan kesalahan rogol sama ada perempuan berusia di bawah enam belas tahun itu rela untuk melakukan hubungan jenis dengan lelaki tersebut atau tidak (*Abdullah lwn Reg (1954) MLJ 195*). Oleh itu, sekiranya berlaku perhubungan jenis di antara bapa atau bapa tiri atau datuk atau bapa saudara atau penjaga lelaki lain dengan kanak-kanak yang berada di bawah pemeliharaan atau penjagaannya yang berumur di bawah enam belas tahun sama ada ia berlaku dengan kerelaan kanak-kanak tersebut atau secara paksaan, bapa atau penjaga tersebut telah melakukan kesalahan rogol. Hukuman bagi mereka yang disabitkan atas kesalahan rogol adalah diseksa dengan penjara selama

tempoh tidak kurang dari lima tahun dan tidak lebih dari dua puluh tahun dan pesalah tersebut juga boleh dikenakan hukuman sebat sebagaimana yang diperuntukkan di bawah seksyen 376.

Pada tahun 2001, seksyen 376A diperkenalkan, iaitu klausa khusus dengan hukuman yang lebih berat bagi kesalahan rogol yang melibatkan kesumbang mahram, di mana penjenayah seks adalah mereka yang mempunyai hubungan mahram dengan mangsa seperti bapa, bapa tiri, bapa saudara, abang kandung dan orang lain yang mempunyai hubungan mahram dengan mangsa rogol. Jika sabit kesalahan mereka akan dikenakan hukuman penjara minima enam tahun dan tidak lebih dari dua puluh tahun, serta dikenakan hukuman sebat minima sebanyak enam kali dan tidak lebih dari dua puluh empat kali sebatan.

Namun begitu, penetapan tempoh hukuman penjara dan jumlah sebatan bagi setiap kes adalah berdasarkan kepada budi bicara hakim. Beliau mempunyai pilihan menjatuhkan hukuman penjara di antara jumlah minima dan jumlah maksima yang diperuntukkan di dalam seksyen tersebut dan juga menentukan bilangan sebatan yang wajar dikenakan ke atas pesalah tersebut dengan mengambil kira semua hal keadaan kes. Begitu juga, hakim mempunyai budibicara sama ada untuk menjatuhkan hukuman penjara bagi beberapa kesalahan rogol yang berlaku secara berasingan itu secara serentak (*Ghazali Abd. Majid lwn Pendakwaraya* [2012] MLJU 345; *Amran Mohd Jin lwn Pendakwaraya* [2006] MLJU 571) atau berturut-turut (*Tuan Mat Tuan Lonik lwn Pendakwaraya* [2008] MLJU 871; *Azahan bin Aminallah lwn Pendakwa Raya* [2000] MLJU 517; [2000] 315 MLJ 1)

Apabila membicarakan kes-kes rogol yang melibatkan mangsa yang berusia di bawah umur, lebih-lebih lagi apabila mangsa adalah anak kandung (atau mempunyai pertalian mahram) pertimbangan mengenai keseriusan jenayah berkenaan dan keperluan menjaga kepentingan awam dengan menjatuhkan hukuman yang berat sebagai pengajaran adalah aspek penting yang mempengaruhi bentuk dan cara pelaksanaan hukuman. Dalam kes *Safae Ing lwn Pendakwaraya* [2006] MLJ 698, Hakim Mahkamah Rayuan mengekalkan hukuman 20 tahun penjara dan 8 kali sebatan bagi setiap satu dari dua kesalahan yang disabitkan yang keseluruhannya berjumlah 40 tahun dan 16 kali sebatan. Hakim mengatakan bahawa kesalahan rogol menjadi lebih serius dan keji lagi kerana dilakukan oleh perayu ke atas anak kandungnya sendiri yang masih amat muda umurnya. Sebagai bapa, perayu sepatutnya menjadi pelindung dan mendidik anaknya dengan kasih sayang, sebaliknya dia menjadi pemangsa kepada anaknya sendiri. Menjawab persoalan sama ada hukuman tersebut adalah keterlaluan (mempunyai “*crushing effect*” terhadap perayu), Hakim mengatakan bahawa kepentingan awam boleh mengatasi pertimbangan tentang “*crushing effect*” hukuman-hukuman tersebut terhadap perayu. (Rujuk juga kes yang menggunakan pendekatan yang sama, *Mohd Zandere Ariffin lwn Pendakwaraya* [2005] MLJU 588; *PP lwn Mohd Yani Che Dan*, [2010] MLJU 501; *Amran Mohd Jin lwn Pendakwa Raya* [2006] MLJU 571).

Pendekatan yang sama digunakan oleh Hakim dalam kes *Public Prosecutor lwn Mohd Romzan Ramli* [2008] 2 MLJ 741. Dalam penghakimannya, hakim menyatakan sistem keadilan jenayah di Malaysia bukan hanya satu sistem yang luas dengan hukuman negatif yang dirancang bagi mencegah secara objektif tindakan yang memudaratkan dengan meningkatkan kos dan pesalah menanggung akibat kesan dari melakukan satu-satu kesalahan. Bahkan, sistem undang-undang jenayah di Malaysia adalah sistem yang berkait rapat dengan nilai. Hakim Mahkamah Tinggi menerima rayuan dari pihak pendakwa dan memutuskan bahawa hakim Mahkamah Sesyen telah terkhilaf dalam undang-undang dan fakta dan tidak mempertimbangkan prinsip-prinsip pembalasan dan kecaman. Pembalasan memerlukan satu hukuman kehakiman yang sebenarnya menggambarkan moral pesalah tersebut yang patut dipersalahkan. Mandat kecaman adalah satu hukuman yang juga berhubung dengan kutukan masyarakat kepada tindakan pesalah tersebut.

Walau bagaimanapun, dalam kes *Tuan Mat Tuan Lonik lwn Pendakwaraya* [2008] MLJU 871 kesesuaian tempoh penjara dengan jangka hayat pesalah diambilkira dalam memutuskan hukuman. Tempoh penjara sehingga ratusan tahun dianggap sebagai janggal dan pelik kerana lazimnya jangka hayat lelaki hanya sehingga usia 70 tahun. Dalam kes ini perayu mengaku bersalah atas kesalahannya merogol anak tiri semenjak dari usianya 12 tahun dan berterusan sehingga kali terakhir dilakukan ketika mangsa berusia 14 tahun. Jenayah yang dilakukan hanya diketahui apabila mangsa melahirkan anak. Mahkamah menjatuhkan hukuman 15 tahun dan 10 kali sebatan bagi setiap lima jenayah rogol yang disabitkan. Hukuman berjalan secara berturut bermula dari tarikh dia ditangkap yang secara keseluruhannya berjumlah 75 tahun dan 50 kali sebatan yang dijangka tamat apabila perayu berusia 123 tahun. Beliau merayu agar hukuman dikurangkan dengan cara dilaksanakan secara serentak dengan alasan bahawa dia merasa menyesal atas perbuatannya dan memohon mahkamah

mengambil kira kedudukannya yang perlu menyara 5 orang anak kandung dan 2 orang anak tiri. Mahkamah Rayuan memutuskan bahawa bagi kesalahan ketiga, keempat dan kelima dilaksanakan serentak dengan kesalahan kedua. Apabila kesalahan pertama dan kedua dilaksanakan secara berturutan, jumlah penjara yang perlu dilalui oleh perayu adalah 30 tahun, iaitu jumlah yang logik memandangkan usia perayu sudah 48 tahun. Adalah sesuatu yang ganjil menetapkan jumlah hukuman penjara yang tamat pada usianya 123 tahun kerana jangka umur bagi lelaki lazimnya 70 tahun sahaja. Oleh itu, jangka masa hukuman penjara yang perlu dilalui oleh perayu ditetapkan selama 30 tahun, dan dijangka dibebaskan ketika usianya 70-an. Pada usia berkenaan kemungkinan dia akan melakukan kesalahan lagi adalah tipis. Hakim menyatakan bahawa hukuman berkenaan bukan sahaja dijatuhkan dengan mengambil kira kepentingan awam (*public interest*) tetapi juga berasaskan kepada keadilan dan kewajaran.

Peruntukan kesalahan rogol di bawah Kanun Keseksaan yang lebih khusus dan terperinci berbanding Akta Kanak-kanak 2001 (dan sebelumnya Akta Perlindungan Kanak-kanak 1991) bersifat lebih umum menjadikan pertuduhan rogol ke atas bapa atau penjaga lebih sesuai dibuat di bawah Kanun Keseksaan. Lebih-lebih lagi hukuman yang terkandung dalam Kanun Keseksaan, seksyen 376A adalah lebih berat berbanding Akta Kanak-kanak 2001, seksyen 31 (1).

Penderaan seks secara rogol ini pada kebiasaannya melibatkan kanak-kanak perempuan, walau bagaimanapun perlu dijelaskan di sini penderaan seks juga boleh berlaku ke atas kanak-kanak lelaki sama ada melalui perbuatan meliwat atau seks oral. Kesalahan ini diperuntukkan dalam Kanun Keseksaan, seksyen 377A, dan orang yang melakukan perbuatan ini, walaupun dilakukan secara sukarela adalah melakukan kesalahan jenayah dan jika sabit kesalahan boleh diseksa dengan penjara selama tempoh yang boleh sampai dua puluh tahun dan boleh juga dikenakan sebat (Kanun Keseksaan, seksyen 377B). Persetubuhan yang bertentangan dengan aturan tabi'i yang dilakukan oleh bapa atau penjaga terhadap kanak-kanak di bawah jagaan mereka sudah pasti berlaku secara paksa, tanpa kerelaan kanak-kanak terbabit yang masih mentah dan tidak tahu kedudukan baik buruk tentang perkara dan akibat perlakuan tersebut.

Sekiranya persetubuhan yang bertentangan dengan aturan tabi'i tersebut berlaku tanpa kerelaan mangsa atau bertentangan dengan kemahuannya atau mengugut dengan ugutan bunuh atau ugutan mencederakan kepada orang itu atau kepada mana-mana orang lain, tertuduh juga, jika sabit kesalahan boleh diseksa dengan hukuman penjara selama tempoh tidak kurang dari lima tahun dan tidak lebih dari dua puluh tahun, dan bolehlah juga dikenakan sebat (Kanun Keseksaan, seksyen 377C).

Seksyen 377E Kanun Keseksaan memperuntukkan, seseorang yang menghasut atau merangsang kanak-kanak di bawah umur empat belas tahun untuk melakukan suatu perbuatan yang amat sumbang atau kelucuan melampau dengan dia sendiri atau seseorang yang lain, jika sabit kesalahan boleh dipenjarakan selama tempoh yang boleh sampai lima tahun dan juga sebat. Hukuman yang diperuntukkan bukan sahaja bagi kesalahan jenayah yang sempurna dilakukan, tetapi juga boleh dikenakan bagi perbuatan cubaan untuk melakukan sesuatu yang boleh dikategorikan sebagai pencabulan kehormatan. Pencabulan kehormatan yang dimaksudkan termasuk cubaan perbuatan tersebut ke atas mangsa perempuan atau juga mangsa lelaki.

Akta dan enakmen undang-undang keluarga Islam di negeri-negeri tidak memperuntukkan dengan khusus mengenai kesalahan rogol atau liwat sama ada yang melibatkan tertuduh dari kalangan mereka yang mempunyai hak pemeliharaan kanak-kanak yang menjadi mangsa atau dari golongan lain. Namun begitu, persetubuhan haram di antara ahli keluarga atau lebih dikenali sebagai sumbang mahram dikategorikan sebagai satu kesalahan syariah. Di Kelantan, Enakmen Kanun Jenayah Syariah Kelantan 1985, seksyen 10 menyatakan sesiapa yang berkelakuan sumbang adalah bersalah atas suatu kesalahan dan boleh, apabila disabitkan dikenakan hukuman denda tidak melebihi tiga ribu ringgit atau penjara selama tempoh tidak melebihi dua tahun atau kedua-duanya dan mahkamah boleh memerintahkan mereka supaya tidak tinggal bersama-sama.

Di bawah seksyen 2, Enakmen Jenayah (Syariah) Perak 1992 diperuntukkan bahawa kesalahan sumbang mahram terbahagi kepada dua iaitu '*muabbad*' (haram nikah selama-lamanya) dan '*ghair muabbad*' (haram nikah buat sementara). Seksyen 45 (1), Enakmen Jenayah (Syariah Perak) 1992 memperuntukkan, jika sabit kesalahan persetubuhan haram di antara lelaki dan perempuan yang diharamkan nikah selama-lamanya, tertuduh boleh dikenakan hukuman denda tidak melebihi lima ribu ringgit atau penjara selama tempoh tidak melebihi tiga tahun atau kedua-duanya dan boleh disebat tidak lebih daripada enam kali sebatan. Manakala hukuman yang melibatkan

tertuduh yang mempunyai pertalian mahram '*ghair muabbad*' denda tidak melebihi tiga ribu ringgit atau penjara selama tempoh tidak melebihi dua tahun atau kedua-duanya dan boleh juga dikenakan sebat tidak lebih daripada tiga kali.

3. Penderaan emosi

Penderaan emosi merujuk kepada bentuk gangguan psikologi terutama dari segi mental dan emosional, sama ada didera dan dianiayai oleh ahli keluarga yang terlibat. Emosi adalah rasa dalaman yang dapat dilihat sebagai sedih, marah, meradang, geram, benci, sakit dan sebagainya (Khadijah Alavi & Mohamed Fadzil Che Din, 2007: 10; Khadijah Alavi & Ann Wan Seng, 2003:18). Kanak-kanak yang secara berterusan terdedah kepada penderaan emosi berkemungkinan besar mengalami kesan negatif yang menjejaskan pembangunan emosi, tingkah laku dan perasaan rendah diri. Antara ciri-ciri keluarga yang dikenalpasti lazim menyebabkan kanak-kanak terdedah terhadap penderaan emosi ialah keganasan rumahtangga, masalah mental dalam kalangan ahli keluarga dewasa dan penyalahgunaan dadah dalam kalangan ahli keluarga (Lyon, 2003: 70).

Peruntukan undang-undang bagi melindungi kanak-kanak dari penderaan emosi tidak banyak diperkatakan. Walau bagaimanapun, dalam Akta Kanak-kanak 2001, seksyen 17 (2) (b) memperuntukkan bahawa seseorang kanak-kanak itu dianggapkan sebagai dcederakan dari segi emosinya jika ada gangguan yang substansial dan boleh dilihat pada fungsi mental atau emosi kanak-kanak itu yang didalilkan dengan antara lain, kecelaruan mental atau tingkah laku, termasuk keresahan, kemurungan, penyendirian, kelangsaan atau perkembangan lambat.

Penderaan dari segi emosi yang dialami oleh kanak-kanak sukar dikesan dengan mata kasar. Kebanyakan doktor perubatan yang merawat tidak mengenali aspek penderaan emosi dan hanya menekankan rawatan terhadap kecederaan fizikal yang jelas kelihatan oleh mata kasar. Ini kerana bagi mengesan penderaan bentuk ini, memerlukan kepada kepakaran dalam bidang sosiologi, psikologi dan psikiatri (Kasmini Kassim, 2000: 4).

Antara cara yang digunakan bagi menilai kedudukan mental atau emosi seseorang kanak-kanak adalah dengan mempertimbangkan sama ada keperluan asasi kanak-kanak tersebut diberikan. Ini termasuklah penjagaan dan perlindungan fizikal yang wajar; kasih sayang; dan galakan; stimulasi dan tunjuk ajar; disiplin dan kawalan yang sesuai; dan bantuan yang mencukupi ke arah hidup berdikari (Lyon & Cruz: 1993: 12).

4. Pengabaian kanak-kanak

Pengabaian kanak-kanak didefinisikan sebagai ketinggalan untuk memelihara atau lain-lain tingkah laku yang mewujudkan ancaman kepada kesihatan dan kesejahteraan kanak-kanak (Jal Zabdi Mohd Yusoff, 2010: 16). Oleh itu, kanak-kanak yang diabaikan dari segi keperluannya kepada perkara-perkara asas kehidupan seperti keselamatan, makanan berkhasiat, pendidikan, rawatan emosi dan fizikal (Khadijah Alavi & Ann Wan Seng, 2003:19). Secara mudahnya, pengabaian kanak-kanak berlaku apabila ibu bapa atau penjaga tidak melakukan sesuatu perkara yang sepatutnya mereka lakukan terhadap kanak-kanak. Pengabaian juga menunjukkan kegagalan mereka memenuhi keperluan minima terhadap penjagaan, dan ini tidak termasuk kegagalan memenuhi penjagaan yang ideal. Oleh itu, ibu bapa atau penjaga yang memberi makanan yang tidak tentu kualitasnya kepada kanak-kanak, ia tidak dianggapkan sebagai mengabaikan kanak-kanak (McCoy & Keen, 2014: 90, 94). Bentuk pengabaian kanak-kanak yang paling ekstrem adalah meninggalkan kanak-kanak (McCoy & Keen, 2014: 112). Berbanding penderaan fizikal yang kelihatan pada mata kasar, tetapi penderaan secara senyap seperti pengabaian mendatangkan juga memberi kesan yang besar terhadap diri kanak-kanak. Pengabaian melakukan sesuatu boleh menyebabkan kematian disebabkan kekurangan aspek penjagaan fizikal, nutrisi, penjagaan kesihatan diri. Dalam kes-kes tertentu, pengabaian secara perlahan-lahan dan berterusan memudaratkan kanak-kanak dari segi spiritual dan emosi sehingga mereka berputus harap untuk berinteraksi dan melibatkan diri dengan orang lain dan dunia luar (Myers, 2011: 103).

Statut di Malaysia menggambarkan pengabaian kanak-kanak sebagai kegagalan ibu bapa penjaga memenuhi keperluan asas anak seperti menyediakan tempat perlindungan, makanan, pakaian dan keselamatan diri kanak-kanak. Selain itu, ibu bapa penjaga yang tidak memberikan penjagaan yang baik terhadap kanak-kanak dengan meninggalkan dan mendedahkan mereka kepada bahaya,

kemalangan serta mengabaikan penjagaan kesihatan dan pelajaran juga dianggapkan sebagai telah melakukan kesalahan pengabaian kanak-kanak (Akta Kanak-kanak 2001, seksyen 31 (4)).

Sekiranya penderaan fizikal, emosi dan seksual terhadap kanak-kanak yang dibincangkan sebelumnya membabitkan perlakuan kejam dan ganas dilakukan sendiri oleh ibu bapa secara langsung dan mendatangkan kesan negatif terhadap kanak-kanak. Sebaliknya pengabaian kanak-kanak yang akan dibincangkan ini lebih kepada maksud kesan negatif ke atas kanak-kanak tidak dilakukan secara langsung, tetapi terhasil akibat ketidaksempurnaan penjagaan penyeliaan atau pengawalan ibu bapa dengan membiarkan kanak-kanak terdedah kepada ancaman bahaya seperti membiarkan mereka terlibat dengan kumpulan jahat atau bahaya moral seperti pelacuran atau sehingga kanak-kanak terpaksa menyara diri sendiri dengan bekerja sebagai buruh atau pengemis. Dalam kes *R v Sheppard*, [1981] AC 394 Lord Denning menyatakan: *“to neglect a child is to omit to act, fail to provide adequately for its needs; and, in the context of section 1 of Children and Young Persons Act 1933, its physical needs rather than its spiritual, educational, moral or emotional needs. These are dealt with by other legislation...”*

Berdasarkan keputusan dalam kes *R v Sheppard* [1981] AC 394 dan kajian-kajian terdahulu, Jal Zabdi (2010) menyenaraikan “perbuatan atau ketinggalan” yang terjumlah kepada pengabaian kanak-kanak. Antara yang disenaraikan ialah (Jal Zabdi Mohd Yusoff, 2010: 19-20);

- a. kegagalan ibu bapa atau penjaga untuk menyediakan kemudahan perubatan atau dengan sengaja melengah-lengahkan untuk mendapatkan rawatan kanak-kanak di bawah jagaan mereka;
- b. Kegagalan ibu bapa dan penjaga untuk memastikan kanak-kanak di bawah jagaan mereka tidak terlibat dengan aktiviti berbentuk jenayah;
- c. Kegagalan ibu bapa dan penjaga untuk melindungi kanak-kanak di bawah jagaan mereka daripada objek-objek berbahaya yang terdapat dalam rumah termasuklah bermain dengan api, air dan peralatan elektrik;
- d. Kegagalan ibu bapa dan penjaga untuk menjaga kebersihan rumah sehingga mendedahkan kanak-kanak di bawah jagaan mereka kepada bahaya akibat makanan yang tercemar;
- e. Kegagalan ibu bapa dan penjaga untuk menyediakan pakaian yang bersih serta menjaga kebersihan diri kanak-kanak di bawah jagaan mereka;
- f. Kegagalan ibu bapa dan penjaga untuk menyediakan makanan yang mencukupi dan berterusan kepada kanak-kanak di bawah jagaan mereka; dan
- g. Ibu bapa dan penjaga menggunakan kanak-kanak di bawah jagaan mereka sebagai pengemis atau penjaja barangan.

Akta Kanak-kanak 2001, seksyen 31 memperuntukkan bahawa seseorang ibu atau bapa atau penjaga atau orang lain yang bertanggung di sisi undang-undang untuk menyara seseorang kanak-kanak dianggapkan sebagai telah mengabaikan kanak-kanak dengan cara mungkin akan menyebabkannya mengalami kecederaan fizikal atau emosi jika, sungguhpun dia berupaya mengadakan makanan, pakaian, rawatan perubatan atau pergigian, penginapan atau pemeliharaan yang mencukupi bagi kanak-kanak itu daripada sumber-sumbernya sendiri, dia tidak berbuat demikian. Ibu bapa penjaga yang mengabaikan anak-anak, boleh dikenakan hukuman jika sabit kesalahan dengan denda tidak melebihi dua puluh ribu ringgit atau dipenjarakan selama tempoh tidak melebihi sepuluh tahun atau kedua-duanya. Walau bagaimanapun, perlu dipastikan bahawa pengabaian yang dimaksudkan ini bukanlah disebabkan masalah kemiskinan.

Sebagai tambahan kepada hukuman tersebut, mahkamah juga boleh memerintahkan pesalah menyempurnakan suatu bon dengan penjamin untuk berkelakuan baik selama apa-apa tempoh yang difikirkan patut oleh mahkamah, dan boleh memasukkan dalam bon yang disempurnakan tersebut apa-apa syarat yang difikirkan patut oleh mahkamah. Akta Kanak-kanak 2001, seksyen 31 (2)). Akta Kanak-kanak 2001, seksyen 33 memperuntukkan bahawa penjaga atau orang yang mempunyai pemeliharaan kanak-kanak membiarkan kanak-kanak tanpa pengawasan yang berpatutan dalam tempoh yang tidak munasabah dan dalam keadaan yang tidak wajar dianggapkan telah melakukan kesalahan dan jika sabit kesalahan, penjaga atau orang tersebut akan didenda tidak melebihi lima ribu ringgit atau dipenjarakan selama tempoh tidak melebihi dua tahun atau kedua-duanya. Berdasarkan peruntukan ini, mana-mana ibu bapa meninggalkan kanak-kanak yang pada tahap umur memerlukan penjagaan, tanpa pengawasan ketika keluar bekerja contohnya atau balik kampung boleh didakwa di

bawah peruntukan ini. Rasionalnya, jika kanak-kanak dibiarkan sendirian tanpa pengawasan orang yang lebih dewasa berkemungkinan akan melakukan suatu perkara yang boleh membahayakan diri dan nyawa seperti bermain mancis atau benda-benda tajam yang boleh menyebabkan kecederaan dan kematian.

Selain dari Akta Kanak-kanak 2001, Kanun Keseksaan juga boleh digunapakai bagi mendakwa ibu bapa penjaga yang membuang anak. Seksyen 317, Kanun Keseksaan memperuntukkan, ibu atau bapa atau orang yang mempunyai hak penjagaan ke atas kanak-kanak yang berumur di bawah dua belas tahun mendedahkan atau meninggalkan kanak-kanak dengan niat membuang kanak-kanak itu, sekiranya sabit kesalahan akan dikenakan hukuman penjara untuk tempoh sehingga tujuh tahun atau denda atau kedua-duanya sekali. Dalam kes *Fatimah Hashim lwn Public Prosecutor* (1996 MLJU 1187; [1996] 558 MLJU 1), seorang ibu kepada seorang anak tidak sah taraf dikenakan hukuman penjara selama sembilan bulan kerana meninggalkan bayi yang baru dilahirkan di tepi sawah.

Penderaan, Penganiayaan dan Kecuaian Dalam Penjagaan Kanak-Kanak Menggugurkan Hak Hadanah Mengikut Undang-Undang Keluarga Islam

Perbincangan mengenai hak hadanah dan perkara-perkara yang menyebabkan gugurnya hak hadanah berkait rapat dengan prinsip kebajikan kanak-kanak yang menjadi asas pertimbangan utama mahkamah apabila memutuskan kes-kes membabitkan kanak-kanak (EKIP 2004, seksyen 87). Walaupun, perbincangan mengenai prinsip kebajikan kanak-kanak tidak dinyatakan dalam bab yang khusus dalam kitab-kitab *turath* namun pertimbangan tersebut memang wujud. Ibn Qudamah contohnya, menyatakan bahawa pensabitan hadanah adalah untuk menentukan *nasib* (kepentingan) kanak-kanak (Ibn Qudamah, t.th, Jil. 8: 228). Prinsip yang mementingkan kebajikan kanak-kanak ini juga diiktiraf oleh syarak yang meletakkan hak kanak-kanak terhadap hadanah adalah melebihi atau mengatasi hak pengasuh terhadap hadanah (al-Sayyid Sabiq, 1973, Jil. 2: 289). Ini jelas menunjukkan kepentingan kanak-kanak adalah lebih utama dan lebih diambilkira oleh mahkamah berbanding kehendak ibu bapa penjaga. Oleh sebab itu, kehendak kanak-kanak yang *mumayyiz* adakalanya boleh mengatasi kehendak ibu, bapa atau penjaga dalam keadaan yang difikirkan wajar oleh hakim. Kehendak ibu, bapa dan penjaga diambil kira diambil kira sekiranya kehendak itu bertepatan bagi maksud menjaga kebajikan kanak-kanak dan bukan kerana menjaga kehendak ibu bapa penjaga semata-mata (EKIP 2004, seksyen 87). Hakikatnya, senarai pihak-pihak yang berhak terhadap hadanah (EKIP 2004, seksyen 82), syarat-syarat kelayakan yang ditetapkan dalam undang-undang (EKIP 2004, seksyen 83) serta perkara-perkara yang boleh menyebabkan seseorang itu hilang kelayakan hadanah (EKIP 2004, seksyen 84) adalah sebenarnya menjurus ke arah menjaga kebajikan kanak-kanak.

Oleh sebab itu, mereka yang disabitkan dengan kesalahan menganiayai atau mencuaikan kanak-kanak yang berada di bawah jagaan mereka akan digugurkan hak hadanah (EKIP 2004, seksyen 83 (e)). Hadanah kanak-kanak terbabit akan berpindah kepada pihak yang layak selepasnya. Walaupun enakmen ini secara khusus menyebut hilang hak hadanah seseorang perempuan jika dia mencuaikan atau menganiayai kanak-kanak, namun dari segi aplikasi ia juga terpakai ke atas orang lelaki.

Pengguguran hak hadanah dan perpindahan hak tersebut kepada pihak seterusnya adalah sesuatu yang tidak boleh dielakkan, lebih-lebih lagi sekiranya pengasuh yang mendera atau mengabaikan kanak-kanak tersebut dikenakan hukuman penjara. Dalam keadaan ini, sudah pasti kanak-kanak tersebut perlu dijaga oleh orang lain yang boleh menjalankan tugas sebagai pengasuh dengan baik. Namun begitu, perpindahan hak jagaan ini bukan semata-mata disebabkan halangan fizikal pengasuh kerana ditahan di penjara, tetapi disebabkan tindakannya mendera dan menganiayai kanak-kanak tersebut dianggap sebagai bertentangan dengan matlamat pensyariatkan hadanah dan melanggar syarat-syarat yang telah ditetapkan oleh undang-undang. Oleh itu, walaupun pengasuh tersebut hanya dijatuhkan hukuman sebat atau denda dan bukannya penjara, hak hadanah tetap digugurkan dan diserahkan kepada pihak yang lebih berkelayakan dan mencukupi syarat sebagai seorang pengasuh. Adalah sesuatu yang bertentangan dengan akal untuk terus meletakkan seseorang kanak-kanak yang telah diperlakukan dengan kejam oleh ibu atau bapa atau penjaga di bawah jagaan mereka.

EKIP 2004, seksyen 82 antara lain mensyaratkan seseorang pengasuh mestilah berkelakuan baik dari segi akhlak Islamiah. Ini bererti perbuatan kejam dan tidak bertimbang rasa pengasuh seperti mencucuh puntung rokok ke seluruh badan kanak-kanak atau memulas telinga dengan playar sehingga hampir putus dan lain-lain perbuatan yang memudaratkan kanak-kanak tidak menepati syarat-syarat yang ditetapkan. Begitu juga seorang pengasuh yang baik dan mempunyai akhlak Islamiah tidak akan menghamburkan kata-kata pedih, mencaci, menghina, mengherdik sehingga ke tahap menjatuhkan maruah dan menjejaskan emosi kanak-kanak.

Kes secara khusus membabitkan penganiayaan atau pengguguran hak hadanah disebabkan penderaan fizikal, emosi atau seksual yang dilakukan sendiri oleh ibu bapa penjaga di Mahkamah Syariah jarang berlaku. Ini berkemungkinan disebabkan kes tersebut tidak sampai ke peringkat tuntutan pertukaran hak hadanah di mahkamah kerana tindakan awal prosedur undang-undang perlindungan kanak-kanak yang secara jelas menetapkan kanak-kanak tersebut diambil dari jagaan pihak yang telah atau kemungkinan akan melakukan penganiayaan atau penderaan dan diletakkan di tempat yang selamat. Oleh itu, hak hadanah anak-anak tidak lagi perlu dikemukakan ke Mahkamah Syariah. Sekiranya kes seumpama ini dibawa ke Mahkamah Syariah sudah pasti hak hadanah akan digugurkan.

Dalam EKIP 2004, seksyen 82 (e) antara syarat kelayakan yang perlu untuk penjagaan seseorang anak ialah seseorang yang mempunyai hak mendidik seseorang kanak-kanak layak menjalankan hak hadanah jika orang tersebut tinggal di tempat di mana kanak-kanak itu tidak terdedah kepada apa-apa akibat buruk dari segi akhlak atau jasmani. Oleh itu, jika terdapat tanda-tanda berkemungkinan akan berlakunya mudarat, kanak-kanak tidak boleh diserahkan kepada pihak yang akan menyebabkan kanak-kanak terdedah kepada mudarat dan ancaman bahaya.

Dalam kes *K lwn S* (1990) 7 JH 162, Kadi Besar telah membuat perintah memberi hak jagaan anak perempuan kepada ibu yang telah diceraikan oleh bapa. Bapa membuat rayuan. Kemudian terdapat bahawa anak itu telah diperkosa dan dijangkiti penyakit kelamin. Bapa memohon kepada Kadi Besar untuk mendapat perintah sementara supaya perlaksanaan perintah mahkamah mengenai hak jagaan anak itu digantung dan hak jagaan diberikan kepada bapa sehingga rayuan kes diputuskan. Apabila rayuan didengar, peguam bagi pihak-pihak itu memaklumkan kepada mahkamah bahawa pihak-pihak telah bersetuju hak jagaan anak diserahkan kepada bapa, dengan hak berjumpa munasabah diberikan kepada ibu. Mahkamah Rayuan memutuskan memandangkan kepada perubahan matan kes ini dan kebajikan anak itu sebagai pertimbangan utama, perintah persetujuan yang dikemukakan oleh pihak-pihak disahkan dan hak jagaan anak diberikan kepada bapa dengan hak berjumpa yang munasabah diberi kepada ibu.

Dalam kes *MAM lwn SJ* (Mahkamah Rendah Syariah Wilayah Persekutuan, Kes Mal No. 40/1986), fakta yang menunjukkan bapa sering memukul dan mendera anak sehingga menyebabkan anak tersebut melarikan diri dari rumah diterima oleh mahkamah untuk menggugurkan hak hadanah anak, dan dipindahkan kepada ibu.

Begitu juga kegagalan memberi penjagaan kesihatan yang sempurna kepada anak-anak boleh dijadikan asas menggugurkan hak hadanah. Keadaan ini telah dapat dibuktikan dalam kes *KN lwn KBA* (Mahkamah Rendah Syariah Wilayah Persekutuan, Kes Mal No. 6/1986). Anak yang menjadi pertikaian pihak-pihak didapati terabai kesihatannya sehingga dia menghidap penyakit kudis. Hak hadanah anak diberikan kepada ibu.

Adakalanya Mahkamah perlu mengeluarkan perintah sementara (*interim order*) yang dituntut sebelah pihak (*ex-parte*) bagi memindahkan anak-anak dari jagaan pihak yang didakwa mendera dan mengabaikan anak kepada pihak yang menuntut hak hadanah sehingga keputusan permohonan hadanah diputuskan. Dalam kes *AZI lwn SS* (Kes Mal No. 07200-028-0208-2007), ketika perceraian berlaku pada tahun 2002, anak-anak diletakkan di bawah jagaan ibu dan bapa dibenarkan hak untuk melawat anak-anak berkenaan. Walau bagaimanapun, anak-anak berkenaan didapati telah dilayan secara kasar oleh bapa tiri selepas ibu berkahwin lain dengan lelaki yang tiada pertalian mahram dengan kanak-kanak. Ibu juga didapati tidak begitu mengendahkan kebajikan anak-anak. Bapa menegur sikap ibu dan kesannya bapa dihalang dari melawat dan berjumpa dengan anak-anak. Bapa mengemukakan permohonan mendapatkan hak hadanah. Sementara mendapatkan perintah hadanah, Mahkamah mengeluarkan perintah sementara meletakkan anak-anak di bawah jagaan bapa sehingga keputusan kes hadanah diputuskan. Dalam keputusannya, mahkamah antara lain memerintahkan agar pihak ibu dilarang dari membuat kacauganggu atau melakukan apa-apa perbuatan yang boleh disifatkan mengacauganggu pihak bapa dan anak-anak. Seorang pegawai dari Jabatan Kebajikan

negeri Pulau Pinang dilantik bagi menilai, menganalisa dan menyediakan laporan berkenaan soal penjagaan anak-anak tersebut (Azwani Elias, 2012).

Dalam kes *IHH lwn MARTMY* (Kes Mal No. 07100-028-0257-2009), iaitu kes yang dibicarakan di Mahkamah Tinggi Syariah Pulau Pinang, fakta menunjukkan selepas perceraian, anak lelaki tinggal bersama bapa. Dia kemudiannya menyerahkan anak tersebut kepada ibu saudaranya untuk dipelihara. Walau bagaimanapun, anak lelaki berkenaan yang telah mencapai usia *mumayyiz* (11 tahun) mengadu bahawa dia mengalami tekanan tinggal dengan nenek saudaranya. Ibu dalam tuntutan baginya untuk mendapat hak jagaan anak mendakwa bahawa kegagalan bapa yang tiada pekerjaan tetap untuk menjaga sendiri anak menunjukkan dia bukan seorang yang layak menjaga anak berkenaan. Oleh itu, ibu memohon agar anak diserahkan kepadanya kerana dia lebih mampu memberi jagaan dan layanan yang baik kepada anak dan dapat memastikan anak mendapat didikan dan bimbingan yang sempurna. Walaupun ibu telah berkahwin dengan lelaki lain, tetapi suami barunya sudi menerima anak tersebut dan menyokong tindakannya mendapatkan hak jagaan. Mahkamah menyerahkan hak jagaan anak lelaki tersebut kepada ibu, dan bapa diberikan hak lawatan (Azwani Elias, 2012).

Menggugurkan hak hadanah dari ibu atau bapa yang mendera atau menganiayai anak sebagaimana yang dibincangkan sebelum ini ada diperuntukkan di dalam undang-undang, namun persoalan yang timbul ialah adakah asas yang sama boleh digunakan bagi menafikan hak lawatan anak? Peruntukan mengenai hak lawatan anak adalah tertakluk kepada budi bicara mahkamah sebagaimana yang difikirkan patut dan munasabah (EKIP 2004, seksyen 87. Ini bererti, sekiranya terdapat dakwaan dari pihak ibu bahawa anak telah didera oleh bapa sama ada secara fizikal atau seksual contohnya, tidak semestinya hak bapa untuk melawat anak akan dinafikan oleh mahkamah. Mahkamah akan membuat pertimbangan atas kapasiti bagi menjaga kebajikan kanak-kanak sama ada akses diberikan atau tidak kepada pihak berkenaan. Sekiranya kebajikan anak menuntut agar bapa tersebut tidak dibenarkan berjumpa dengan anak, maka hak lawatan patut dinafikan. Persoalannya ialah bagaimanakah mahkamah akan menilai sama ada seseorang anak itu perlu dipisahkan secara terus dari bapa yang dituduh mendera anak tersebut, sedangkan itu hanyalah sekadar tuduhan atau dakwaan yang belum dibuktikan kesahihannya. Dalam keadaan ini, keterangan pakar psikologi kanak-kanak memainkan peranan penting. Jika dibuktikan wujudnya gangguan psikologi kanak-kanak, hakim yang merujuk keterangan pakar berkenaan boleh menghalang ibu atau bapa atau penjaga dari terus berjumpa dengan kanak-kanak berkenaan (Zanariah Noor, 2010: 86).

Kesimpulan

Perundangan yang memberi perlindungan kepada kanak-kanak di Malaysia terdiri dari statut undang-undang sivil dan syariah memberi skop perlindungan yang berbeza. Kuat kuasa bidang kuasa sivil yang lebih luas memperuntukkan kesalahan berkenaan sebagai kesalahan jenayah yang boleh dikenakan hukuman yang berat kepada pesalah ibu bapa atau penjaga. Manakala, undang-undang keluarga Islam adalah lebih terhad yang mana peruntukannya terbatas kepada meletakkan kesalahan berkenaan antara faktor yang dipertimbangkan yang boleh menggugurkan hak hadanah dan hak akses kanak-kanak. Di samping itu, dalam kes-kes tertentu, perbuatan-perbuatan yang dianggap termasuk dalam penderaan dan pengabaian kanak-kanak juga terdapat dalam akta/enakmen jenayah syariah.

Nota

Artikel ini adalah berdasarkan kepada kertas kerja yang dibentangkan dalam International Conference of Human Sciences 2015 anjuran Fakulti Sains Kemanusiaan, Universiti Pendidikan Sultan Idris pada 7 – 9 April 2015 dan telah dibuat pindaan yang bersesuaian.

Rujukan

Al-Dusuqi, Shams al-Din Muhammad. (t.t). *Hashiyah al-Dusuqi 'ala al-Sharh al-Kabir*. Jil. 3. Kaherah: Maktabah Zahran.

- Al-Zarkashi, Shams al-Din Muhammad bin 'Abda Llah. (1993). *Sharh al-zarkashi 'ala mukhtasar al-kharqi*. Riyad : Maktabah al-'Aikan.
- Ann Wan Seng & Khadijah Alavi. (1997). *Penderaan kanak-kanak di Malaysia*. Shah Alam: Fajar Bakti.
- Azwani Elias. (2012). *Kajian kes hadanah dari tahun 2007-2011 di Mahkamah Tinggi Syariah, Pulau Pinang*. (Latihan Ilmiah yang tidak diterbitkan). Tanjung Malim: Jabatan Pengajian Islam, Fakulti Sains Kemanusiaan, Universiti Pendidikan Sultan Idris.
- Hoyano, L & Keenan, C. (2007). *Child abuse: Law and policy*. Oxford: Oxford University Press.
- Ibn Qudamah, Abi Muhammad 'Abda Llah bin Ahmad bin Muhammad. (1969). *al-Mughni*. Jil. 4. Mesir: Maktabah al-Qahirah.
- Ibn Qudamah, Abi Muhammad 'Abda Llah bin Ahmad bin Muhammad. (t.t). *al-Mughni*. Jil. 8. Mesir: Maktabah al-Qahirah.
- Jal Zabdi Mohd Yusoff. (2010). *Jenayah penderaan kanak-kanak*. Kuala Lumpur: Penerbit Universiti Malaya.
- Kasmini Kassim. (2000). *Penderaan emosi kanak-kanak: Trauma terselindung*. Bangi: Penerbitan Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Khadijah Alavi. (1994). Tinjauan terhadap hukuman fizikal semasa kanak-kanak: Kajian kes di kalangan siswazah perempuan Universiti Malaya Kuala Lumpur. *Jurnal Jabatan Antropologi dan Sosiologi Universiti Malaya*, 9, 142 – 152.
- Khadijah Alavi & Ann Wan Seng. (2003). *Memahami latar belakang penderaan kanak-kanak*. Bentong: PTS Publications & Distributor Sdn. Bhd.
- Khadijah Alavi & Mohamed Fadzil Che Din. (2007). *Penderaan kanak-kanak: Cabaran, cegahan dan membantu*. Kuala Lumpur: Institut Sosial Malaysia, Kementerian Pembangunan Wanita, Keluarga dan Masyarakat.
- Lyon, C. & de Cruz, P. (1993). *Child abuse*. Ed. ke-2. London: Family Law.
- Lyon, C. (2003). *Child abuse*. Ed. ke-3. Bristol: Jordan Publishing Limited.
- McCoy, M.L. & Keen, S.M. (2014). *Child abuse and neglect*. New York, London: Psychology Press (Taylor & Francis Group).
- Myers, J.E.B. (2011). *The APSAC handbook on child maltreatment*. Ed. ke-3. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore & Washington D.C: Sage Publications.
- Al-Sarakhsi, Shams al-Din. (1989). *Kitab al-Mabsut*. Jil. 6. Beirut: Dar al-Ma'rifah.
- Sabiq, al-Sayyid. (1392H/1973). *Fiqh al-sunnah*. Jil. 2. Cet. ke-2. Beirut : Dar al-Kitab.
- Al-Shafi'i, Abi 'Abda Llah Muhammad bin Idris. (1321H). *al-Umm*. Jil. 2. Mesir: al-Dar al-Misriyyah.
- Al-Shirazi, Abi Ishaq Ibrahim bin 'Ali bin Yusuf. (t.t). *al-Muhadhdhab*. Jil. 1. Mesir: Maktabah 'Isa al-Babi al-Halabi.
- Al-Suyyuti, Jalal al-Din 'Abd al-Rahman. (t.t). *al-Ashbah wa al-Nazair fi Qawa'id wa Furu' Fiqh al-Shafi'iyah*. Al-Qahirah: al-Halabi
- Utusan Malaysia*. (1992, 1 Mei).
- Utusan Malaysia*. (1994, 6 Ogos).
- Zanariah Noor. (2010). Aplikasi prinsip kebijakan kanak-kanak dalam kes hadanah. *Malaysian Journal of Syariah and Law*, 2: 63-93.

Senarai Statut

- Akta Kanak-kanak 2001
- Akta Keganasan Rumahtangga 1994
- Akta Kesalahan Jenayah Syariah (Wilayah-wilayah Persekutuan) 1997
- Akta Membaharui Undang-undang (Perkahwinan dan Perceraian) 1976
- Akta Perempuan Bersetia dan Anak-anak (nafkah) 1950 (Disemak 1981)
- Akta Perlindungan Kanak-kanak 1991
- Akta Umur Dewasa 1971
- Enakmen Keluarga Islam Perak 2004
- Enakmen Jenayah Syariah Kedah 1988
- Enakmen Jenayah Syariah Negeri Sembilan 1992
- Enakmen Jenayah Syariah Perak 1992
- Enakmen Kanun Jenayah Syariah Kelantan 1985
- Kanun Keseksaan

Dokumen yang Tidak Diterbitkan

Jabatan Kebajikan Masyarakat Hulu Langat. PKMD. Sel / 03 / 500 / 02 / 13 (021 / 99).

Senarai Kes

Abdullah lwn Reg (1954) MLJ 195.

Amran Mohd Jin lwn Pendakwa Raya [2006] MLJU 571.

Azahan bin Aminallah lwn Pendakwa Raya [2000] MLJU 517; [2000] 315 MLJ 1.

Fatimah Hashim lwn Public Prosecutor [1996] MLJU 1187; [1996] 558 MLJ 1.

Ghazali Abd. Majid lwn Pendakwaraya [2012] MLJU 345.

Junaidi Bambang lwn Pendakwaraya [2010] MLJU 1352.

K lwn S (1990) 7 JH 162.

KN lwn KBA, Mahkamah Rendah Syariah Wilayah Persekutuan, Kes Mal No. 6/1986.

Kulasingam lwn Rasammah, [1981] 2 MLJ 36.

MAM lwn SJ, Mahkamah Rendah Syariah Wilayah Persekutuan, Kes Mal No. 40/1986.

Mohammad Rieful Rizalmey Mohd Azmi lwn Public Prosecutor [2010] MLJU 1919.

Mohd Zandere Ariffin lwn Pendakwaraya [2005] MLJU 588.

Pendakwa Raya lwn Ahmad bin Osman [1997] MLJU 842; [1997] 367 MLJ 1.

PP lwn Mohd Yani Che Dan, [2010] MLJU 501.

Public Prosecutor lwn Mohd Romzan Ramli [2008] 2 MLJ 741.

Safae Ing lwn Pendakwaraya [2006] MLJ 698.

Tuan Mat Tuan Lonik lwn Pendakwaraya [2008] MLJU 871.